

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка
Кафедра журналістики

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Інститут журналістики

Національна спілка журналістів України
Полтавська обласна організація

Всеукраїнська науково-практична конференція

ЖУРНАЛІСТИКА
ЛІНГВІСТИКА
ДИДАКТИКА

Збірник наукових праць

Полтава 2010

УБК 070:654.19(070)(051)+070(054)+811)

ББК 76.120.8+80+76.3

Журналістика. Лінгвістика. Дидактика : збірник наукових праць. – Полтава, 2010. – ___ с.

Рекомендувала до друку вчена рада
Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка
(протокол № 13 від 24 червня 2010 р.).

Редакційна колегія:

Степаненко М.І. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови, ректор Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, член Національної спілки журналістів України (головний редактор)

Лагно В.І. – доктор фізико-математичних наук, професор, проректор з наукової роботи Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Баландіна Н.Ф. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка (заступник головного редактора)

Кононенко В.В. – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри романо-германської філології, декан факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Валюх З.О. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри філологічних дисциплін Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Семенко С.В. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Дегтярєва К.В. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри загального мовознавства та іноземних мов Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Корнєва Л.М. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри загального мовознавства та іноземних мов Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (відповідальний секретар)

Шебеліст С.В. – асистент кафедри журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка.

Свалова М.І. – асистент кафедри журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка.

Вітряк І.А. – асистент кафедри журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (секретар);

Кудряшов Г.О. – асистент кафедри журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка, член Національної спілки журналістів України (відповідальний редактор).

Рецензенти:

Богуславський О.В. – доктор наук із соціальних комунікацій, директор Інституту журналістики Класичного приватного університету;

Ніколашина Т.І. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка.

ЖИТТЯ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баган О. Вісниківство як ідея / О. Баган // <http://dontsov-nic.org.ua/?m=content&d=view&cid=218>.
2. Літературно-науковий вісник. – 1948. – Ч. 2.
3. Там само. – 1948. – Кн. 1.

О.А. Остроушко
Криворізький державний
педагогічний університет
(м. Кривий Ріг)

ЛЕКСИЧНІ ТРУДНОЩІ АНГЛО-УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ:
ПЕРЕКЛАД БАГАТОЗНАЧНИХ СЛІВ
(НА МАТЕРІАЛІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕКСТІВ)

Науковці вказують на такі звичайні лексичні труднощі перекладу: багатозначність слів та вибір адекватного словникового відповідника або варіанта перекладу слова (терміна), правильне застосування того чи іншого способу перекладу лексики, визначення межі припустимості перекладацьких лексичних трансформацій, переклад неологізмів, абревіатур, такі „фальшиві друзі” перекладача, як псевдоінтернаціоналізми, лексикалізовані форми множини іменників та терміни-омоніми, етноспецифічна лексика і етнонаціональна варіантність термінів, іншомовні слова і терміни в англійських текстах, різного роду власні імена і назви тощо [1, с. 12; 2, с. 231-250; 4, с. 47-61, 85-99, 100-122].

Із зазначеними труднощами стикається перекладач при роботі з будь-яким текстом, й інформаційні не є винятком. Так, у досліджених текстах зафіксовано широке побутування багатозначних слів, як службових, так і повнозначних. Зрозуміло, що реалізація слова в тому чи іншому значенні залежить від контексту, який і є визначальним чинником при доборі адекватного варіанта перекладу. Багатозначні слова мають кілька перекладних відповідників, які називаються варіантними відповідниками. „Під варіантним відповідником розуміється один із можливих варіантів перекладу слова (терміна). Варіантний відповідник передає, як правило, якесь одне значення слова вихідної мови, тобто кожний варіантний відповідник є перекладним еквівалентом якогось одного лексико-семантичного варіанта багатозначного слова” [1, с. 18]. Для правильного перекладу багатозначного слова потрібно точно визначити, в якому із значень воно вжито. Це робиться на підставі інформації про тематику тексту, характеру відповідності змісту речення, у якому вжито слово, змісту всього тексту та семантичної узгодженості лексичних елементів аналізованого речення.

Розглянемо одну із заміток, опублікованих у газеті „Guardian” 4 липня 2009 року:

Relieve for dentist who enforced Islamic dress

A dentist who told Muslim patients he would treat them only if they wore Islamic dress can still practise, the General Dental Council ruled today. While working at a clinic in Bury, Greater Manchester, Dr Omer Butt told two women to wear head scarfs before he would see them and their families. The GDC concluded he sought to impose a dress code on Muslim patients between April 2005 and June 2007. Butt «discriminated» against people and «did not act in the best interests of his patients» but it said the events took place «a considerable time ago» and he had not repeated the conduct since.

Бачимо, що текст насичений багатозначними словами, дібрати варіантний відповідник до яких можемо, лише проаналізувавши зміст усього тексту й залучивши деяку інформацію широкого нелінгвістичного контексту. Ідеться, зокрема, про лексеми treat, dress, still, practise, conclude, seek, impose, event, considerable, conduct, since. Тематика тексту визначає, що слова treat і practise мають відношення до лікарської практики й означають, відповідно, „лікувати” й „практикувати (проводити лікарську практику)”.

Дібрати правильний відповідник перекладу для лексем seek (мин. час і дієприкметник II sought) та impose допомагає звернення до заголовку, у якому вжито слово enforce, яке має значення „1. make people obey something: to compel obedience to a law, regulation,

or command; 2. impose something: to impose something by force; 3. strengthen something: to give strength or emphasis to something enforce an argument" [8] й перекладається „тиснути, спонукати, примушувати, змушувати; нав'язувати; підсилювати" [3; 7]. Очевидно, вживання цих трьох лексем у наведеному тексті пов'язане з семантикою вимушеної дії „змушувати, примушувати, вимагати", відповідно, сполучення *he sought to impose* може бути перекладене як „прагнув змусити", „намагався нав'язати", проте найвдалішим, на наш погляд, буде переклад із вилученням слова: „змушував".

Загальний контекст змальованої в замітці ситуації зумовлює й переклад слова *dress* не як „сукня (жіноча)", а „одяг". Крім того, у тексті потрапляємо на словосполучення *a dress code*, яке являє собою усталений зворот і означає „прийнята манера одягатися – сукупність норм і правил, які стосуються того, який одяг можна носити в певній організації, наприклад, правила щодо шкільної форми чи щодо одягу, який працівники мають одягати на роботі в офісі чи при виїзді до клієнтів". Останніми роками це англійське словосполучення запозичене в українську мову й уживається як варваризм *дрес-код*, означаючи, як і в англійській мові, прийнятну манеру одягатися, передусім відповідно до соціального статусу.

Реченневий контекст, а також вузький контекст словосполучення зумовлює вибір варіантних відповідників для лексем *still, conclude, event, considerable, conduct, since*: відповідно маємо „і надалі", „констатувати", „випадок", „значний", „поведінка", „відтоді".

Адекватний переклад словосполучень *Islamic dress, head scarf*, як, власне, і розуміння смислу змальованого в тексті випадку, неможливо без залучення культурного контексту. Згідно з мусульманською традицією, одним із важливих аспектів життя мусульманської жінки є хіджаб. Це слово, запозичене з арабської мови, означає „перегородка, загона" – це те, чим мусульманка ніби оточує свою свідомість, серце й душу. І це не тільки одяг, але й поведінка, манера триматися, це завіса соромливості, скромності й порядності. Зазвичай хіджабом називають одяг мусульманок, інколи – лише хустку. Загалом одяг не повинен бути прикрасою, щоб не привертати увагу чоловіків до жіночої краси. Щоб одяг був ісламським, він має відповідати кільком вимогам, одною з яких є необхідність повністю закривати голову й тіло, крім обличчя й кистей рук. Це означає, що шия, передпліччя, вуха й одягнені в них сережки мають бути закриті [5; 6]. Відтак, згаданий у тексті *head scarf* – це і є хіджаб, та хустка, якою мусульманські жінки покривають голову. Зауважимо, що англійські словники також реєструють лексему *hijab* у двох значеннях: „1. Islamic headscarf: a head covering worn by some Muslim women to conceal their hair and neck; 2. Islamic practice of dressing modestly: the Islamic practice of dressing modestly in clothing that covers most of the body" [8]. Зрозуміло, що автор публікації намагався уникнути незрозумілих широкому загалу слів, тому й використав загальноживане *head scarf* замість екзотизму *hijab*. При перекладі теж, мабуть, варто уникнути екзотизму, вжити відповідник „хустка", хоча в українському культурному середовищі пов'язування жінкою голови хусткою (шию закривати не обов'язково) має інше символічне значення: „покривають голову" заміжні жінки, які не повинні „світити волоссям". І досі одним із елементів сучасного весільного обряду на Україні є звичай пов'язувати голову нареченої хусткою на знак закінчення її дівування й переходу в статус заміжньої жінки.

Нарешті, увесь зміст публікації дозволяє дібрати адекватний відповідник до вжитої в переносному значенні в заголовку лексеми *gerieve* – „помилування".

„Помилування" дантиста, котрий змушував носити мусульманський одяг

Загальна рада дантистів сьогодні постановила, що лікар, який заявляв пацієнткам-мусульманкам, що буде лікувати їх, тільки якщо вони будуть у мусульманському одязі, може практикувати й надалі. Під час роботи в клініці в Бері, у Великому Манчестері, лікар Омер Батт наказав двом жінкам одягнути хустки, перед тим як він зможе оглянути їх і членів їхніх родин. Рада констатувала, що він змушував пацієнток-мусульманок дотримуватися відповідної манери одягатися з квітня 2005 року до липня 2007 року. Батт „дискримінував" людей і „діяв не в інтересах пацієнтів", але згадані випадки мали місце „значний час тому", відтоді лікар не повторював подібної поведінки.

Отже, переклад багатозначних слів цілком залежить від контексту на рівні словосполучення, речення, тексту, а також від широкого нелінгвістичного, культурного контексту. Наведемо ще приклади: *India's famous Lake Palace hotel loses its lake* – „Знаменитий ін-

дійський Лейк Пеліс (Озерний палац) втрачає своє озеро" (Daily Telegraph (DT), 14.07.09) – у наведеному прикладі назву відомого готелю краще, як нам видається, перекласти як Озерний палац, оскільки в такому разі ми зберігаємо стилістичний ефект контрасту, навіть абсурдності – озерний палац без озера, – на який і розраховував автор статті; The launch had been scheduled for 6:51 pm (22:51 GMT) on Monday, but unsettled weather, including nearby evening thunderstorms, forced the space agency to abort the countdown. (DT, 14.07.09) – „Запуск був запланований на понеділок на 18-51 (22-51 за Гринвічем), але нестійка погода, зокрема вечірня гроза, змусила космічне агентство припинити зворотній відлік часу” – у цьому прикладі варто звернути увагу на міжмовний омонім to abort, який як технічний термін має значення „припинити, відмінити (запуск ракети тощо), припинитися (про запуск тощо), відмовити (про механізм тощо)” [7], а також на англійську лексему countdown, яка не має однослівного словникового відповідника в українській мові й перекладається з додаванням слів „зворотній відлік, обернений відлік; зворотній відлік часу (у передстартовій готовності перед запуском ракети); час готовності перед запуском” [7]; The small plane plunged into a field next to a hostel below. (DT, 14.07.09) – „Маленький літак врізався в поле відразу за хостелом (турбазою)”.

В останньому реченні вжито лексему plane, яка в значенні „літак” є розмовною одиницею. Уживання розмовних елементів є однією із стилістичних особливостей англійського газетного стилю, зокрема й інформаційних текстів. Для українського інформаційного мовлення подібне явище не характерне, тому розмовні лексичні й фразеологічні одиниці при перекладі, як правило, замінюються на нейтральні, наприклад: Take-off has been scrubbed three times since Saturday... (DT, 14.07.09) – „Від суботи запуск відмінювався тричі”; Nearly half of British women hate their legs – and one in six will not show their pins to their partners, it has been revealed. (DT, 01.07.09) – „Виявилось, що близько половини британських жінок ненавидять свої ноги, і кожна шоста не має наміру показувати їх партнеру”; One of the black box flight recorders from the Yemenia Air jet which crashed off the Comoros Islands has been located. (DT, 01.07.09) – „Визначено місце розташування одного з „чорних ящиків” (бортових самописців) йеменського реактивного літака, який зазнав катастрофи біля Коморських островів”; „All of us who were working on this for the last week were pretty distraught,” Mr Dart said. (DT, 09.07.09) – „Ми всі, хто працював тут протягом минулого тижня, були справді шоковані,” – сказав містер Дарт”.

Мінімальним контекстом, який допомагає встановити значення багатозначного слова і, відповідно, зробити його адекватний переклад, є словосполучення. При цьому слід пам’ятати, що значення полісемічного іменника найчастіше конкретизує залежний від нього правобічний іменник, значення прикметника зумовлюється опорним іменником, а підказкою для окреслення значення дієслова стають залежні від нього додатки (прямий і непрямий) і – дуже важливо – прийменники, точніше, післяйменники, які часто разом із дієсловом утворюють семантичну цілісність, наприклад: The poll carried out by the British Council found that 54 per cent thought that science and religion are compatible. (DT, 01.07.09) – „Опитування, проведене Британською радою, виявило, що 54 % людей вважають науку й релігію цілком сумісними”; The lawsuit dated back to last year... (DT, 20.07.09) – „Судовий процес розпочався минулого року”; While securing the area the troops have come across 1.3 tonnes of poppy seed... (DT, 10.07.09) – „Військові під час обходу території, яку вони охороняють, випадково наштовхнулися на 1,3 тонни маку”; ...authorities at the time covered up information on casualties and damage amid the chaos of the Cultural Revolution. (DT, 09.07.09) – „Тоді влада серед хаосу „культурної революції” приховала інформацію про загиблих та збитки”; After 11 days of searching we had almost given up hope and were about to call off the search when we spotted her shirt... (DT, 09.07.09) – „Після 11 днів пошуків ми майже втратили надію та вже збиралися припинити рятувальну операцію, як раптом помітили її кофтину”.

Отже, переклад багатозначних слів має спиратися як на вузький лінгвістичний, так і на широкий культурний і соціальний контекст. Також слід ураховувати стилістичні норми англійської та української мов, які різняться, зокрема, щодо вживання в інформаційних текстах розмовної лексики.

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Ч. 2. Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі / В'ячеслав Іванович Карабан. – Вінниця: Нова книга, 2001. – 303 с.
2. Коваленко А. Я. Науково-технічний переклад: [навч. пос. для шкіл з поглибл. вивч. англ. мови, ліцеїв, гімназій, коледжів] / Алла Яківна Коваленко. – Тернопіль: Видавництво Карп'юка, 2001. – 284 с.
3. Мюллер В. К. Англо-русский словарь / В. К. Мюллер. – [24-е изд.]. – М.: Русский язык, 1995. – 2106 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.classes.ru/dictionary-english-russian-Mueller.htm>
4. Рецкер Я.И. Пособие по переводу с английского языка на русский / Яков Иосифович Рецкер. – Ленинград: Просвещение (Ленинградское отделение), 1973. – 199 с.
5. хиджаб: одежда и стиль жизни // http://afield.org.ua/mod3/mod78_1.phtml
6. хиджаб – одежда мусульманских женщин // <http://www.kurman.ru/islam/1451-xidzhab-odezhdamusulmanskih-zhenshhin.html>
7. ABBYY Lingvo Online Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу до словника: <http://lingvo.abbyyonline.com/>
8. MSN. Encarta. Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу до словника: <http://encarta.msn.com/dictionary/>

А.В.Павленко

Сумський державний університет
(м. Суми)

ДО ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ МЕТОДІВ ОЦІНКИ ЕФЕКТУ PR-ДІЯЛЬНОСТІ

На сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства надзвичайної актуальності набувають питання впливу масової комунікації на формування громадської думки та поведінку людей. Проте сьогодні недостатньо досліджені питання попередньої оцінки впливу тієї чи іншої події, інформації ще до того, як вона справить враження, а також методи цієї оцінки. Саме ці аспекти проблеми і є предметом аналізу в даній статті. В якості об'єкту виступають мовно-стилістичні особливості та емоційно-сміслові навантаження висловів політичних діячів, на основі яких розробляються критерії оцінки їх ефективності. Застосовані підходи до аналізу комунікації дозволяють запропонувати новий метод обґрунтованого передбачення результатів PR-діяльності.

Очевидно, комунікативні методи можуть швидко та ефективно донести установку до аудиторії за допомогою каналів масової комунікації, і іноді здається, що від всепроникаючої інформації неможливо врятуватися. Втім, ще у 60-роках ХХ ст. було встановлено, що не всі люди однаково піддаються впливу. Феномен опору публіки [7,243] передбачав, що нав'язати свою думку можна лише тим, хто ще не прийняв остаточного рішення.

Тож, з точки зору можливостей переконання, люди діляться на два типи – палких прихильників, тобто людей з емоційною упередженістю щодо об'єктів своїх уподобань (діячів, подій тощо) та байдужих, яких можна і треба переконувати, агітувати та залучати.

Перший тип зазвичай характеризується нерациональною емоційною прихильністю або ж упереджено негативним відношенням до об'єктів. Натомість, для людей із безстороннім, неемоційним ставленням до тих самих об'єктів ефективним засобом впливу буде PR.

PR – це вміння презентувати певне явище або якість у вигідному світлі з метою цілеспрямованого формування потрібної суспільної думки [5, 27]. Інакше кажучи, PR – це реклама, пропаганда, „розкрутка” та просування на ринок певного товару чи бренду, зокрема політичного, економічного, спортивного, культурного тощо.

За визначенням Британського інституту по зв'язках із громадськістю, PR – це продумані, сплановані та постійні зусилля, метою яких є встановлення та підтримка взаєморозуміння між організацією та її громадськістю [6,6].

За результатами роботи Світової асамблеї асоціацій паблік релейшнз, що відбулася у Мехіко у серпні 1978 року, з'явилося наступне визначення: „Практика паблік релейшнз – це мистецтво і соціальна наука, що дозволяє аналізувати тенденції, передбачати їх наслідки, консультувати керівництво організацій та реалізувати заздалегідь заплановані програми дій, що слугують інтересам як організацій, так і громадськості» [3, 121].

У галузі маркетингу PR трактується як „мистецтво створювати сприятливий клімат,